

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

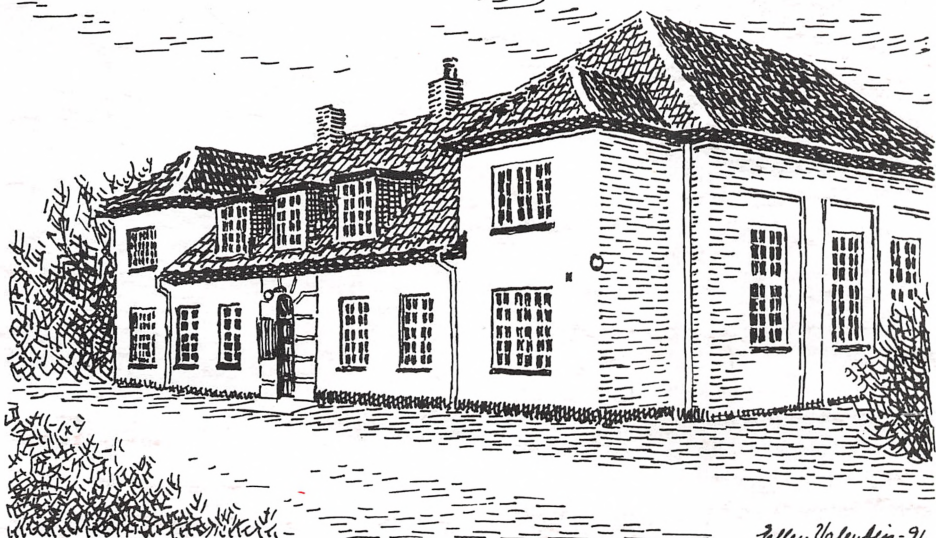
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

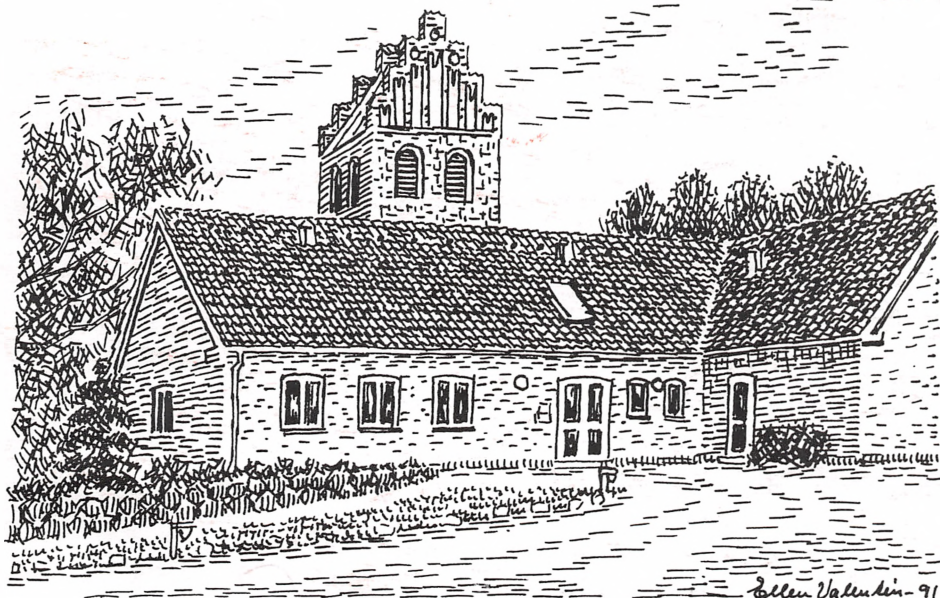
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ellen Valentin - 91

KIRKELIGT SAMFUND 1921 HELSINGE 1991

Ellen Valentin - 91

Forord:

Kirkeligt Samfund, Helsingø, har i sin 70-årige tilværelse søgt at leve op til formålsparagraffen: At fremme Grundtvigs folkelige og kirkelige tanker.

Denne lille skrift skulle også gerne bidrage til dette formål.

Bestyrelsen bringer en hjertelig tak til alle, der har bidraget med tekst og billeder.

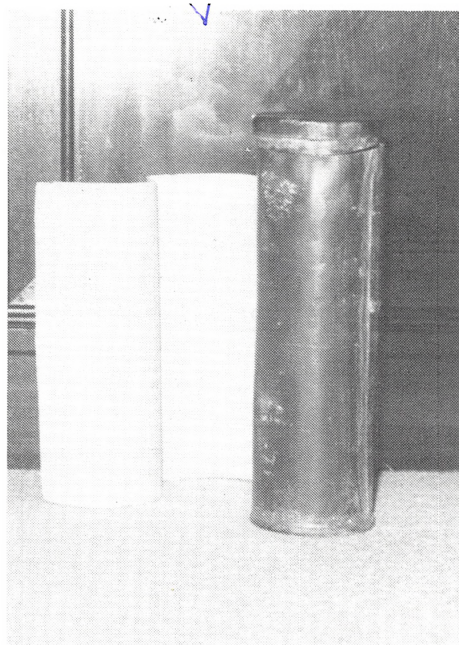
De gamle protokoller indeholder et væld af oplysninger, hvoraf vi kun har gengivet nogle uddrag.

Det er uundgåeligt at nogen vil føle sig forbigået på andres bekostning - det beder vi om tilgivelse for. Det har virkelig været en stor indsats, der er øvet, særlig i den periode, hvor foreningen var husejer.

Tak for særdeles godt samarbejde også om denne opgave.

Helsingø, den 21. marts 1991

Villy Larsen

Grundstenen nedlægges 21. april 1925 med dokument i blykapsel.

Indholdsfortegnelse:

Kirkeligt Samfund i 70 år	Side 3
En datter fortæller om sin far	Side 9
Ungdomsminder	Side 12
Viceskoleinspektør Poul Westh holder foredrag om Helsingø Kirke, den 14/9 1981	Side 14
Gode Grundtvigske folk: Hænger I på endnu?	Side 23
Digte fra »Mellem hav og skov«	Side 28
	og Side 29
Billedkavalkade	Side 30
	og Side 31

Forsidebilledet:

*Kirkeligt Samfunds hus fra 1925-71.
Helsingø Sognegård.*

KIRKELIGT SAMFUND I 70 ÅR

af Lise Nielsen, Valby og Villy Larsen

Ved at læse de 3 gamle protokoller fra møderne i bestyrelsen og fra generalforsamlingerne så man dels at mange medlemmer har ydet en prisværdig indsats og dels, at der har været mange praktiske jøremål, som vi i dag er uafhængige af.

Mødernes antal og indhold er ikke meget omtalt, enkelte år undtaget.

Naturligvis er der mange gentagelser i sådanne referater, dog udtrykt højst forskelligt.

I dag studser man over, hvor omhyggeligt titler er brugt og altid med Hr. foran – fruene får mandens titel!

4/3 1921 samledes ca. 50 mænd og kvinder på Helsing Højskolehjem, Østergade 28, Helsing, hvortil pastor Lyngh-Larsen havde indbudt. Han gjorde rede for hensigten: At få dannet en afdeling af Kirkeligt Samfund af 1898 i Helsing, og han forklarede, hvad Samfundet er og vil. Afdelingen blev oprettet med 48 medlemmer, kontingent 2 kr. årligt. Et medlemsmøde om måneden. Pastor Lyngh-Larsen lovede foredrag og gennemgang af bibelstykker.

Allerede året efter omtales et problem, som vi desværre kender i dag. Hvorledes skal arbejdet blandt de unge tages op – man mangler ledere og lokaler. Ønsker eventuelt at oprette en ungdomsforening. Dette lykkedes for lærer Westh omkring 1924. Beskrivelse andet sted i bogen.

På en ekstraordinær generalforsamling 27/5 1924 drøftedes bestyrelsens forslag om at rejse en bygning på en af to tilbudte

grunde, eventuelt et højskolehjem med restaurant + værelser for tilreisende, dette sidste forkastedes. Byggeudvalg bliver nedsat, og dette forestiller sig at begynde byggeriet næste forår. Samme år tilskøder jordemoder frk. Hansen sin have til byggegrund for Kirkeligt Samfund og overdrager Samfundet sin ejendom efter sin død. Dette kræver selvstændige vedtægter. Udkast drøftedes og vedtages på generalforsamling 29/7 1924. Byggefonden er nu på ca. 9000 kr., og forhandlinger om byggeri indledes. Hertil anmodes medlemmer om bidrag og kørsel m.m. Arkitekt Madsen, Hillerød, udarbejder udkast og skitser i løbet af vinteren, frk. Hansen vil nemlig nu afstå sin lejlighed til Kirkeligt Samfunds brug straks. Arbejdet udbydes derfor i henhold til tegninger i licitation. Generalforsamling holdes 27/2 1925 i Luthersk Missionsforenings bygning, hvor skødet gennemgås, og overtagelse vedtages. Byggefonden er nu ca. 18.400 kr., inklusiv tilsagte gaver.

4/3 1925 åbnes tilbudene på Central-kroen. De antagne tilbud bliver på 24.033 kr. uden el og uden borde, bænke og talerstol.

Grundstenen nedlægges 21/4 1925 med dokument i blykapsel. Der holdes en sammenkomst og højtidelighed. (Blykapsel blev midlertidigt fjernet fra sin plads i 1990). Bestyrelsen anmoder om lån på 7.000 kr. 7/10 1925 holder indvielsesfest og dagen efter for håndværkere og hjælpere. 17/11 1925: Private yder lån mod pant

i ejendommen. Frk. Hansens tjenestepige, frk. Marie Jensen tilbydes 25 kr. om måneden for rengøring og fyring i huset.

I 1926 er der stadig brug for private lån. I august samles arkitekt og håndværkere til aflevering af huset, inden udbetaling af de sidste penge.

I 1927 anmodes frk. Marie Jensen om at »koge kaffen« ved månedsmøderne.

I de følgende år er bestemte temaer gennemgående: Den faste gæld, de rentefri lån, lån af huset til andre foreninger, basaren.

Endelig ved frk. Hansens død i 1931 opstilles betingelser for frk. Marie Jensens lejekontrakt; hun rejser imidlertid og tilbud gives enkefru Rydahl.

Det var meget store økonomiske ofre, der blev bragt af bestyrelse og medlemmer både med lån og direkte tilskud i etableringsfasen. Den årlige basar var en af de vigtigste indtægtskilder, men det var ofte de samme mennesker, der skænkede gevinsterne og købte lodsedlerne. Det var dog nødvendigt at tage banklån i huset, der ellers var bygget for private lån og gaver. I denne periode er det vanskeligt af protokolten at fastslå, hvem der har været formand

på det givne tidspunkt. Men det fremgår tydeligt at uddeler Just Wøidemann var den første formand. Han blev dog ret hurtigt afløst af pastor Lyngh-Larsen – der sammen med gårdejer Frederik Nielsen, Kæderup, skiftedes til at være formænd i de første vanskelige år. Men også Viggo Søderberg, Slettelt, Ida Jacobsen Løge-landsgaard og senere skoleinspektør Marius Larsen, Helsing, bør nævnes, selv om det er svært at fremhæve den enkelte fremfor andre.

I 1923 eller 24 kom der et ungt lærerpar til Helsing Skole. Det var Dagmar og Poul Westh. Disse brave mennesker ofrede megen tid på Kirkeligt Samfund. Sideløbende med foreningen oprette de en ungdomsforening, hvorom der berettedes andetsteds i hæftet. Mange ældre medlemmer vil også med glæde mindes de utallige rejseforedrag lærer Westh holdt for Kirkeligt Samfunds medlemmer. Ham og hans kone holdt utroligt meget af at rejse – og altid havde han sit fotoapparat med og han var en særdeles god fotograf og fortæller.

Fra den periode bør også nævnes Ole Munk, Ramløse, der også på mange andre måder var en foregangsmand.

Tirsdag d. 21. April 1925 blev med en lille højtidelig Samfundsmøde Grundstenen nedlagt på Kirkeligt Samfunds Bygning. Bestyrelsen, Bygningvalget, Arkitektens og nogle af Bygningens Håndværkere samlede først på en Stol Skuffe i forkammeren Frk. Hansens Lejlighed, hvor man sang Salmen: "Paa Jerusalem del mig... hvorefter Pastor Larsen bære og oplæste indholdet af et Dokument, som derefter blev nedlagt i en Jernkapsel, som blev tilloddet. Dokumentets Ordlyd var som følger:

"Aar 1925 d. 21de April, i Stort Christian d. I^s

13te Regeringsaar medlagdes Grundstenen til denne Bygning for "Kirkeligt Læsepund" i Helsinge By.

Helsinge Løjns Indbyggertal var da 2251, deraf 1181 Mand og 1170 Kvinder; Vålby Løjns 743, deraf 392 Mand og 351 Kvinder.

Det er vor Drøm og vor Ønske, som har været med til at rejse dette Hus, at "Guds Gfne maa være opladte og vandre imod det Dag og Nat"; som Salomo siger i 1. Kong. 8²⁹; og det er vor Haab, at det skal hjælpe Mennesker til, at komme til den levende. Her, der vel er forkastet af Mennesker, men udvalgt og dyret for Gud; som Apostelen Peter har sagt i sit 1te Brev 2. Kap. 11. f. -- Trøst mig det ligge os paa Lende, at der her maa sees det, som Apostelen Paulus i Filipp. 4⁸ kalder: "alt hvad der er sandt, hvad der er ærbart, hvad er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der har godt Lov paa sig." ---

--- Ved Grundstensmedlæggelsen bestod Kirkeligt Læsepunds Bestyrelse af følgende Medlemmer:
 Fru Ingefred Nielsen, Helsinge (Direktør) Axel Nielsens Hustru), Fru Ida Jacobsen (Gaardejer Anders Jacobsens Hustru) Kjølinge, Gaardejer Frederik Nielsen, Kødstrup, Gaardejer Viggo Bøderberg, Skolelærer Marius Larsen, Helsinge, Drugsforenings-

bespiger Jost Waidemann, Helsingø, Sognepræst,
L. F. Larsen, Helsingø-Valbø.

Grundten, hvorpaa Huset er bygget, samt en Del af Huset selv var skænket til "Kirkelegt Sæmfund" af Jordemoder Fruen Kirstine Hansen, Helsingø.

Tegningen til Huset var udført af Arkitekt, M. P. Madsen, Hillerød.

Håndværksmestrene, der opførte Huset, var følgende: Murermester H. S. Larsen, Njellingø, Tømrermester Hans Jacobsen, Helsingø, Malermester J. S. Jensen, Sløjberg, Glarmester A. Madsen, Helsingø, Smedmester C. G. Andersen, Helsingø, Slikkenslagermester Th. Engelhardt, Helsingø.

Gud velsigne den Gerning, der skal vides i dette Hus!

Til Hus sang man ved Stødet: "Alt staar i Guds Faderhaand", hvorefter man gik udenfor, hvor en Del af "Kirkelegt Sæmfund" sige Medlemme var forsamlet ved den nye Bygning. Pastor Larsen oplæste ogsaa for dem ovennævnte Dokument, hvorefter Skapslen med dette blev indmuret i et lille Rum i Bygningens søndre Side, et Par Meter fra Facaden mod Nørg. Pastor Larsen lagde den første Steen over, Arkitekt Madsen

I alle årene har der også været et naturligt samarbejde med Grundtvigs Højskole i Hillerød. Utallige foredragsholdere er hentet her. Mange husker endnu Forstander C. P. O. Christiansen og hans hustru, Margrethe. Og fra deres tid husker vi besøg i Præstegårdshaven af Højskolens sommerpiger. Der blev på denne måde knyttet mange kontakter med egnens befolkning, fordi pigerne blev indkvarteret i hjemmene. Heldigvis er denne kontakt fortsat op til nyere tid. Som talere herfra har været bl.a. Hastrup, Elsebeth Diderichsen, Ole Jensen, Lars Th. Bjørn, Erling Christiansen og Sv. E. Bjerre. Men Kirkeligt Samfunds hus har også oplevet trængselstider. De 5 krigsår fra 1940-45 var meget besværlige m.h.t. lys og varme og samfærdselsmidler. Til gengæld var der jo nok et endnu større sammenhold p.g.a. besættelsen.

I 1941 gik formanden Pastor Lyngh-Larsen på pension. Han gik af som formand for bestyrelsen, og ham og hans hustru blev udnævnt som æresmedlemmer af foreningen – en yderst fortjent æresbevisning. Ved denne lejlighed valgtes forøvrigt Anders Hansen, Bryderupgård til bestyrelsen, men uddeler Wøide-mann blev formand, ligesom sognefoged Christoffer Larsen genvalgtes til kasserer. Også i 1941 var Højskolepigerne på besøg. Denne gang dog med medbragt mad. (Rationeringsmærker).

I 1944 valgtes P. Westh for første gang til bestyrelsen. Det nævnes også at man i disse år arrangerede juletræ: En dag for børnene og en anden dag for de ældre.

Man arbejdede også på at danne en sangforening og det lykkedes i 1947 og samme år blev Peter Hansen og Ejler Nielsen

Højskolepiger fra Grundtvigs Højskole i præstegårdshaven

indvalgt i bestyrelsen, og Nanna Andersen blev kasserer. Sangforeningen blev en stor succes, som tilførte Kirkeligt Samfund 50 nye medlemmer.

I 1948 valgtes også Gudrun Jørgensen og Helga Baun til bestyrelsen, og i dette år begynder E. Møller-Nielsen at vise sine rejsefilm – han har været der utallige gange siden.

I 1950 blev Peter Hansen formand og i 1953 kom Laurits Jeppesen i bestyrelsen. Der berettes om stærkt stigende udgifter til vedligeholdelse af huset i Nygade. Bl.a. blev taget fornyet i 1953 for 7000,- kr.

Dagmar Westh var nu formand og der berettes om møder med omkring 200 deltagere i 1956: Man hæver medlemskontingentet med 50 % fra 2,00 kr. til 3,00 kr. men fastholder stadig entréen til møderne: 1,00 kr. for voksne - 50 øre for børn.

I 1957 blev uddeler N. P. Jensen formand. Året efter kom så forstander Sv. Dræby i bestyrelsen og han blev straks valgt til bestyrelsesformand. En post som han varetog med megen stor dygtighed i 20 år. Han kunne som gammel højskolemand med kort varsel holde et særdeles godt foredrag. Hans store kendskab til højskoleverdenen betød, at han skaffede en masse gode og interessante talere. Han arrangerede også en række busudflugter til Sverige.

De økonomiske vanskeligheder forstærkes i takt med stigende priser – og i 1969 er man ved at opgive det hele.

Man nedsatte et udvalg, der skulle prøve at sælge huset. På en generalforsamling d. 1. sept. 1971 vedtoges det eenstemmigt at sælge huset for 275.000 kr. til arkitekt Thormod Olesen. Foreningen fik så i nogle år husly på Helsinge Skole.

24. august 1978 meddelte Sv. Dræby, at han af helbredsmæssige grunde så sig nødsaget til at bede sig fritaget for formandshvervet. Han kunne med god sam-

vittighed overlade hvervet til Frede Baun. Sv. Dræby kunne aflevere en forening, der nu p.g.a. hussalget var særdeles velkonsolideret og i bevidstheden om at have gjort en meget stor indsats for foreningen gennem 20 år. Hans afløser i bestyrelsen blev forøvrigt vor nuværende kasserer Lise Nielsen, Stenbjerg 9, Helsinge. Man fortsatte nu møderne i Tofteskolens lokaler.

I denne periode blev der også vedtaget nye vedtægter for Kirkeligt Samfund, der hermed gjorde sig økonomisk uafhængige af hovedforeningen.

I 1981 ønskede Frede Baun ikke at fortsætte som formand. Han overdrog hvervet til den nuværende formand efter at 60 års jubilæet var fejret i Tofteskolens lokaler den 4. marts 1981. Frede Baun fortsatte dog i bestyrelsen som næstformand og kasserer.

I efteråret 1983 flyttedes møderne til den da nyopførte sognegård. Her hænder det heldigvis en gang imellem, at der er møder med så stor tilslutning, at der er kneben plads. F.eks. havde vi besøg af Rachel og Israel Rachlin. Også Jørgen Thorgaard og præsteparrerne Marianne og Bent Boisen og Henriette og Esben Andersen skabte pladsproblemer, men det er jo bare dejligt.

En anden af foreningens aktiviteter er de årlige sommerudflugter og i de senere år 3-dages busture, som har haft god tilslutning og i megen høj grad har bidraget til et godt fællesskab og sammenhold.

Måske føler nogen at de får et bedre liv og en bedre tilværelse ved at kende lidt mere til litteratur, kunst, både på museer og i kirken og ikke mindst til det kristne budskab.

En datter fortæller om sin far

Alice Lyngh-Larsen, København

Min far, Lars Søren Lyngh-Larsen var nordsjællænder og følte hele livet igennem en særlig tilknytning til Nordsjælland.

Han blev født den 24/3 1871 som ældste søn i en stor børneflokk på en gård i Harløse.

Hans far, gårdejer Lars Larsen, havde i sin ungdom været på Grundtvigs Højskole i Lyngby hos forstander Grove, men måtte til sin store skuffelse forlade højskolen, da han ikke kunne undværes hjemme på gården.

Da han senere selv fik børn, sørgede han for, at der på Harløse Overdrev blev oprettet en privat skole, hvor børnene kunne gå de første år. Derefter kom de i en friskole, der blev bygget i Tjæreby.

Her gik Lars så til han som 12-årig blev optaget som elev ved Frederiksborg Latin-skole, hvorfra han blev student 1890.

Efter 5½ års studier i København blev han cand. theol. i 1896.

Men netop på den tid var det vanskeligt at få præsteembede, da der var så mange ledige cand. theoler, så far blev et par år højskolelærer på Stevns Højskole, indtil han i 1899 søgte stillingen som huslærer i Askov for forstander Schrøders søn.

Askovopholdet blev en stor oplevelse, og her fik far tilskyndelse til at søge præsteembede i USA, hvor der var stor mangel på danske præster til de danske udvandrere.

I april 1900 fik far besked om, at der var et embede til ham som præst for en dansk-luthersk menighed i Manister i staten Michigan.

2. maj 1900 blev far ordineret i Domkirken i København, og kort efter brylluppet d. 29/5 med Johanne Clausen, som far havde lært at kende, mens hendes far var præst i Helsingø, rejste de nygifte til USA.

De faldt godt til i menigheden, og i et brev, som familien i Danmark fik kort efter, skriver mor: »Jeg ville ønske, I kunne overvære en gudstjeneste i vor hyggelige og smukke kirke. Der er altid mange i kirke og udmærket salmesang«.

Efter 6 år i USA kom familien tilbage til Danmark, og far blev residerende kapellan ved Nikolaj Kirke i Kolding, hvor familien havde 7 gode år.

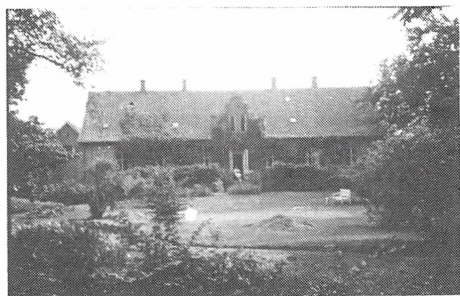
Men da præsteembedet i Helsingø i 1914 blev ledigt, fik far og mor mulighed for at vende tilbage til Nordsjælland og flytte ind i Helsingø præstegård, som var mors barndomshjem, og hvor far i sin skoletid havde været på feriebesøg.

For os børn var det som et eventyr at komme til det store hus med den dejlige have, selv om begejstringen var noget mindre, når vi blev sendt ud for at skuffe de lange gange og stikke plæner af. Der hørte ikke havemand med til embedet dengang. I 1914 udbrød 1. verdenskrig, og i de følgende år, hvor det kneb med brændsel og petroleum – der var endnu ikke elektrisk lys i præstegården – kunne man nok føle, at huset var rigeligt stort. Men så meget desto mere nød vi sommertiden.

Hvert år kom provst Hjortkjær med familie på besøg, og så blev der holdt havemøde, og så havde vi jo en gratis taller i vores gæst.

Senere blev det forstander C. P. O. Christiansen fra Grundtvigs Højskole i Hillerød, der blev hovedtaler ved møderne, og fru Christiansen, som dirigerede skolens kor.

I mange år var far formand for foredragsforeningen, hvor der hver vinter var forskellige foredrag. Især var professor Vilhelm Andersens foredrag og oplæsning af dansk litteraturs mesterværker hvert år en oplevelse.

Men en kreds af mennesker inden for menighederne samledes om den tanke, at danne en afdeling af Kirkeligt Samfund, hvis opgave det var, ikke blot at samles om det folkelige, men også om det kristelige.

Den ildhu og offervilje, hvormed denne kreds gik i gang med de stiftende møder og de gennem årene tilbagevendende bestyrelsesmøder, den er helt enestående, og den får man et klart indtryk af ved at følge med i de gamle protokoller.

Ved de månedlige bestyrelsesmøder blev de kommende møder tilrettelagt, og hertil kom så planerne om at bygge Kirkeligt Samfunds hus i tilknytning til distriktsjordemoder frk. Hansens hus, som Kirkeligt Samfund havde modtaget som arv efter hende.

De fleste bestyrelsesmedlemmer sad i bestyrelsen i årevis, og deres koner tog deres part af arbejdet ved altid at være parat med serveringen.

Andre medlemmer var hele vinteren beskæftiget med at sy og strikke for at skaffe gaver til den årlige basar, og atter andre sendte år efter år gaver til basaren eller bidrag til indsamlingerne, så det er umuligt at nævne navne på alle dem, der hver især gjorde en indsats for foreningen.

Hovedformålet med Kirkeligt Samfund er jo som sagt at samle mennesker til kristelige og folkelige møder, og her har jeg – selv om jeg kun har deltaget i møderne, når jeg var hjemme i ferierne – fået nogle oplevelser, som jeg altid vil minde med taknemmelighed, og jeg vil tro, der er mange, der har det ligesom jeg.

Den 24. marts 1941 fyldte far 70 år, og dermed var hans tid som præst i Helsingør forbi.

Når far i en af sine taler i Helsingør kunne sige med et citat fra Davids 16. salme: »Snorene faldt for mig på de liflige steder«, så skyldtes det, som han selv sagde, de mange venlige, hjælpsomme og overbærende medhjælpere, han gennem årene havde i menighederne og i Kirkeligt Samfund, og som han ved sin afsked følte stor taknemmelighed imod.

Det ville have glædet ham, hvis han havde vidst, at Kirkeligt Samfund ved sit 70 års-jubilæum stadig er en levende og virksom forening.

Medstifter af Kirkeligt Samfund i Helsingø Pastor L. S. Lyngh-larsen

Ungdomsminder

Vi har bedt et af foreningens trofaste medlemmer om at fortælle lidt om den ungdomsforening, som lærer Westh startede midt i tyverne i forbindelse med Kirkeligt Samfund.

Nanna Andersen fortæller:

Vi holdt møde hveranden tirsdag aften bl.a. med foredrag om forskellige emner. Herefter drak vi kaffe, og pigerne skiftedes til at have kage med. Fru Jensen, som boede i Kirkeligt Samfunds hus, lavede kaffen, og dem, der havde haft kage med, serverede og hjalp til med at vaske op.

Højskolesangbogen blev ved disse møder flittigt benyttet.

Ved andre møder blev der læst højt af en god bog, den måtte godt være tyk, så der var til flere gange. Det var enten hr. eller fru Westh, der læste op.

Engang var vi på cykeltur til Nødebo, hvor vi sejlede til Fredensborg, og vi havde madpakke med.

Engang tog vi med toget til København, derefter med skib til Malmø og med tog til Lund, hvor vi så Domkirken. Da vi kom ud derfra, regnede det, så vi måtte gå i læ, og da vi så skulle hen og spise vores medbragte mad et sted, var resten af selskabet væk, det var en værre redelighed. Dog – efter lang tids søgen og mange sindsbevægelser fandt vi langt om længe hinanden i Malmø.

En anden gang vi havde været på cykeltur ude i naturen, kørte vi en tur ad Kæderup, hvor vi besøgte Andrea og Frederik Nielsen, som beværtede os med kage og sodavand, og også her kom sangbøgerne frem.

Vi havde bibeltimer med pastor Lyngh-Larsen.

Vi havde juletræsfest sammen med de ældre i Kirkeligt Samfunds hus, og da var der trængsel med masser af børn, hvor vi var med til at lege og underholde.

En anden gang var vi i Jørlunde, først til gudstjeneste i kirken med pastor Brovang, og bagefter hjemme i præstegården til kaffe og forskellig underholdning – denne gang dog med bus, da der var for langt at cykle.

Som regel var vi gerne mellem 50 og 70 til møderne.

Om samme emne beretter fru Dolly Andersen fra Helsingø:

Jeg mindes med stor glæde alle de herlige aftener i Kirkeligt Samfund i 1925 og 1926. Det var et sted, hvor vi unge kunne mødes og lære andre dejlige unge kammerater at kende. Vi var alle glade for aftenerne i den lille sal, hvor vi drak kaffe, sludrede og hørte *gode* fortællinger, bl.a. Selma Lagerlöfs »Julerosen« og »Rødhalsen«. Lærer Westh læste op af Rudolf Bruuns ungdomsbog »De seks«. En dejlig bog om seks unge studenter, der holdt sammen i tykt og tyndt, i godt og ondt. For også dengang kunne unge komme ud i noget de egentlig ikke gerne ville, det skete bare.

Så var der de aftener i den store sal. De var meget specielle. Holger Begtrup, formand for Grundtvigs Højskole, var en fortræffelig taler, og så elskede han de unge. Han fortolkede Paludan-Müllers »Adam Homo« – og hvilken fortolkning. Vi var mange unge, der sad ganske stille og sugede til os. Han forstod at holde os fangen. Særlig første del af Adam Homo er meget smuk. Da han fortalte om den søde Alma Stjernes forklaring om, hvad det er »at være«, var vi (særlig pigerne) åndeløse med øjne fulde af tårer. Særlig der hvor hun siger »Når dig, min lille dreng, jeg har på armen, og beder i den

samme stund en bøn for dig og for mig selv og mine kære, da bedst jeg føler, hvad det er, at være«.

De to år i Kirkeligt Samfund gav mig et godt fodfæste. Desværre rejste jeg til Hillerød, og der var ikke noget, der kunne sammenlignes med det dejlige Kirkeligt Samfunds aftener i Helsingø.

Hvor meget I kan bruge af dette ved jeg ikke, at jeg selv er så handicappet, at jeg ikke kan komme med til de foredrag og ting, der nu sker i sognegården, er lidt trist. At kende sin egen begrænsning og indrømme den er endnu sværere.

Efterhånden som årene gik og der kom flere tilbud til de unge, blev det sværere at samle så mange, så tilslutningen til ungdomsafdelingen blev efterhånden for lille – en spændende epoke i foreningens historie var slut.

Viceskoleinspektør Poul Westh holder foredrag om Helsingø kirke 14/9 1981

Følgende tekst er beskrevet efter kassettebånd af Inger Troelsen.

Man kan endnu mange hundrede år efter studse over og forbavses over, hvad der skete engang omkring år 1075. Det var som om der gik en smitsom sygdom henover Danmarks land og rige. I løbet af 175 år – den første del af middelalderen – da bliver der her i Danmark bygget ikke mindre end 1.644 kirker.

Hvad har bevirket dette voldsomme kirkebyggeri?

Der havde jo været kirker før bygget af træ, men de gik efterhånden til, og man så

så efter noget bedre materiale, og så fandt man jo ud af at bygge kirkerne af sten, men tænk på de forhold de byggede dem under, og denne mængde kirker, 1.644. Af en befolkning, hvor stor var den? Ja, da min far gik i kirke, i skole, da var her 2 millioner mennesker. Da jeg gik i skole, var vi blevet 3 millioner, og i min datters skoletid, så var der 4 millioner, nu er vi vel omkring de 5. Hvor mange har der så været dengang, for det er jo i de sidste år, at tilvæksten er kommet, de sidste 125 år. Hvad har der været dengang? Jeg har prøvet i en stor Danmarkshistorie at finde ud af, hvor mange mennesker der var i Valdemarernes tid, men det kan jeg altså

Poul Westh (til højre) ved Kirkeligt Samfunds 60 års jubilæum 1981

ikke opspore nogen steder, skal vi gætte på ¼ eller ½ million, ja, jeg ved det ikke. Skal vi endda være flotte måske at sige 1, men alligevel, en ganske lille befolkning der byggede dette mægtige antal kirker. Fra 1250 eller fra 1075 og til 1250 blev disse kirker bygget. Efter 1250 til 1550 blev der kun bygget 127, og efter - fra 1550 og til 1900, da blev der kun bygget 273.

Altså i middelalderen fra 1075 til 1550 bliver der bygget 1.771 kirker.

Nu vender vi tilbage til den første del af middelalderen fra 1075 til 1250, og ser lidt på forholdene der. Kirkerne blev bygget af forskelligt materiale, vi kan godt kalde det sten altsammen, men alligevel var der forskel. Der blev bygget kirker af frådsten, det er en størknet aflejring fra kalkholdigt kildevand, og dem kan vi finde i 2 grupper, omkring Isefjordens forgreninger og hen ned imod Ringsted, og for det andet imellem Randers og Grejsdalen. Derovre ligger godt 60 kirker bygget af frådsten. Så må jeg jo nævne at kampesten, det er det aller almindeligste materiale, og af kampesten er der bygget 1250 kirker.

Så kan vi træffe kirker bygget af kridtsten, af en slags kridtsten, der kaldes limsten. En bræmme fra Søllerød ned over Stevns og til og med Falster finder vi ca. 60 kirker bygget af limsten. Ovre i Jylland er der ved Randerseggen en lille gruppe ovre på Djursland, der er større.

Grønsandsten bliver brudt omkring Lellinge Å nord for Køge, men jeg har ikke navn på nogen kirker bygget af denne, jeg kender dem ikke.

Så træffer vi også den hårde Fakse kalksten, også kaldet Fakse marmor. Fra Fakse og ind imod Solrød finder vi kirker bygget af det materiale. Men der er sjældnere ting.

Her i Nordsjælland har vi et par kirker, nemlig Vejby og Valby, der er bygget af skånsk sandsten, og ovre i Jylland findes der nogle, som er bygget af al, den stenart, der findes nedenunder lyngen i de gamle hedeegne, f.eks. Starup kirke syd for Ringkøbing Fjord skal være bygget af al.

Så træffer vi et materiale, der hedder tuf, en slags vulkansk aske, der er blandet med dynd, og altså er forstenet, og den kan man finde nede på Rhinegnene, og herfra er den så ført op, og fra Ringkøbing Fjord ned til Brede Å, der er der ca. 30 kirker, forresten nogen af vores kønneste, jeg kan nævne Brøns og Jernved og Billum og Ballum kirker, der er bygget af tuf.

1160 deromkring lærte vi at lave teglsten, brænde teglsten, man havde dem gerne i målene på 29 × 13 × 9 cm, nogle store tampe, og de blev kaldt for munkesten.

Altså efter 1160'erne kan vi træffe kirker bygget af tegl, f.eks. Ringsted og Sorø store kirker bygget af Absalon i 60'erne.

Det var lidt om materialerne.

Og så går vi tilbage til Helsingø kirke, hvor vi igen har bygget af kampesten, og vi må jo så forestille os at her på bakken har der siddet en stenmester, en dygtig håndværker, der kunne se, hvordan stenene skulle flækkes og på den måde skaffe en nogenlunde jævn flade på stenen, og imens var landsbyens befolkning jo i gang med at slæbe sten op til ham fra markerne og omegnen.

Det var besværligt, det var trangt, for der var jo ingen ordentlige veje, der var ingen ordentlige vogne, de havde sluffer, en slags slæder, som de så trak stenene op på, og han sad så deroppe og flækkede dem, og så murede man kirken af sten på den måde at den flade side blev sat ud ad,

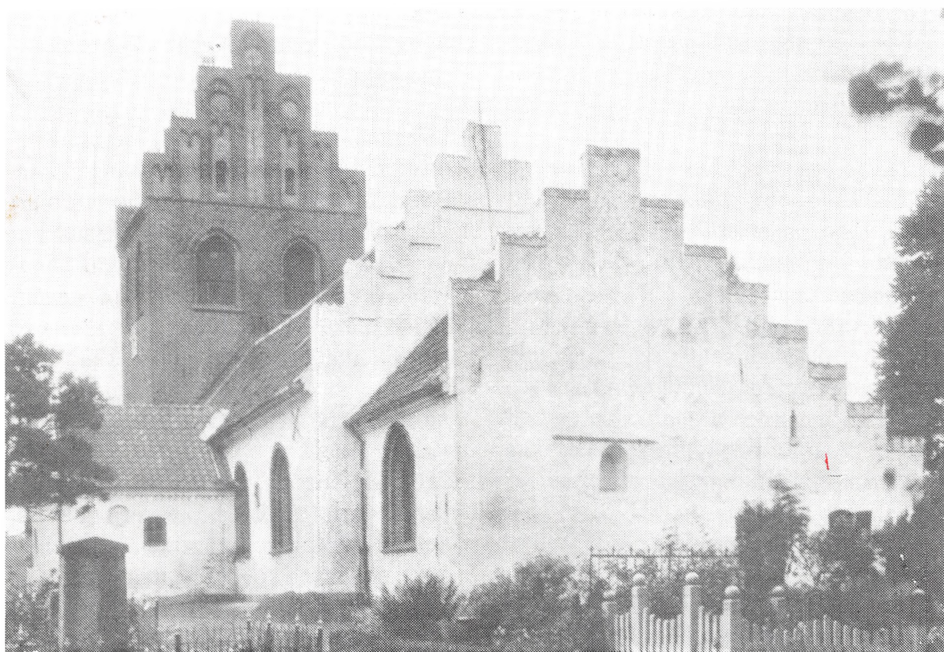
og så den buede ind, og indenfor havde man endnu en mur med den flade sten ind ad og buen udad, og mellemrummene mellem disse 2 mure blev så fyldt med småsten og affald, og på den måde blev kirkens mur ca. 1 meter tyk.

Hvordan byggede man så kirkerne? Ja, det havde man lært nede fra Italien. Romerne havde i modsætning til Grækerne fundet på at bygge murerbuer, som kunne bære noget murværk ovenover sig. Og denne byggeskik vandrede i løbet af hundrede år op igennem Europa og nåede op hos os, og her lærte vi så at bygge de såkaldte romanske kirker, dvs kirker med et lille kvadratisk kor med et tag, der var lavere end kirkens, og til koret blev der bygget et bredere kirkerum, som kaldes for skibet, lidt højere end koret. I koret og i skibet blev der sat små bitte vinduer højt oppe på væggen, og vinduer og døre var

afsluttet med denne runde bue foroven. Vinduesglasjen var trukket ind i smig fra begge sider, så den sad ikke ude i flugt med væggene, men inde, og så var der et tag eventuelt af bly eller lyng eller strå og noget senere af tegl. Hvis der var loft, så var det et fladt bræddeloft eller fladt loft hen over kirken. Sådant så den romanske kirkestil ud, og den blev brugt fra 1075 til omkring 1250, da den gotiske stil vandt frem.

Vi kigger lidt på vor egen kirke. De ældste dele af den, det er koret og så den del af skibet, der når ned på den anden side af degnestolen lidt vest for indgangen. Det kan man se på murværket, og det er bygget omkring 1140, men det var meget sparsomt.

Der var ingen møblering, der var jo ikke noget i kirken, måske en jordbænk eller en stenbænk langs ydervæggene, ellers ikke nogen siddepladser.

Helsingørsk Kirke set fra sydøst. 1926

Omkring midten af 1200-tallet var man blevet ked af de små vinduer, og satte større vinduer i, som også kom længere ned, og der findes spor af disse vinduer endnu. Fagfolkene kan påvise det. Og så må vi regne med, at 1400-tallet blev der bygget en ende til kirken vest ud, og denne gavl blev bygget af munkesten altså i begyndelsen af 1400-tallet. Jeg kan nævne, at der jo siges at kirken blev brændt af af Holstenerne i 1342, men Nationalmuseet har ikke kunnet finde spor af denne brand i form af sværteede sten eller lignende, og hvis den brand havde fundet sted, havde det jo været naturligt at indbygge de nuværende hvælvinger omkring genopbygningen af kirken ved den tid, men vi må altså indtil videre holde os til at udvidelsen mod vest og så at indbygningen af hvælvingerne fandt sted i 1400-tallet.

Der var en hvælving i koret, 3 i det bestående skib og så en nede i tilbygningen, så der blev ialt 5 hvælvinger. Jeg må vist rette det og sige, at der blev 5 i skibet, for der er 2 hvælvinger nede i vestforlængelsen, altså 5 i skibet.

De 2 våbenhuse, det søndre og det nordre er bygget til siden, men vi er ikke helt klar over hvilket årstal. Jeg tror, det søndre er det ældste, det nordre er nok opført omkring 1500 til 1525, og det er bygget af munkesten, og det bruges nu som ligkapel. Det har en meget smuk gavl, der er en spidsbuet dør, og over denne er der en meget vidunderlig blændingsgavl, 5 blændinger, hvoraf de 4 er tvedelte og med prydstave i midten og med spærstik.

Så må vi nævne de 2 ting, vi endnu mangler, det er nemlig tårnet og sakristiet. Det store, og vi må vist også godt sige det smukke tårn, blev bygget omkring 1500, det kom til at hvile på nogle mægtige

granitsten, som ligger ovenpå jorden og som bærer tårnets 3 vægge, den østligste væg, den der vender ind imod skibet, blev sat ovenpå skibets vestgavl, så at skibets vestgavl blev bærer af tårnets østvæg. Siden er denne vestgavl fra skibet gennembrudt og formet som en spidsbue, sådan at der nu er adgang ind til tårnet, der også er forsynet med en hvælving. Imellem skibet og koret er der en triumfvæg med en korbue også i spidsbuestil.

Når nu De husker på at tårnet er bygget omkring 1500 og jeg så fortæller Dem, at der oppe i tårnet er 8 glughuller, hvor lyden fra klokkerne kunne komme ud, og jeg så spørger Dem, hvilke buer er der så over disse glughuller, som nu er forsynet med lemme, så vil De nemt kunne svare, at det er spidsbuer. Der er i det hele taget jo i denne periode rigt brug af spidsbuer. Jeg nævnte korbuen var også blevet spidsbue, og gennembrydningen ind til tårnet er spidsbue, og over de nuværende vinduer er der også en slags spidsbuer. De kan måske ikke forstå at man nænnede at bruge dem, men De må huske, at der var moder i murerhåndværket, som der er moder i beklædningen og i møbelfabrikationen. Man kan jo næsten tydeligt høre håndværkeren og mureren sige ligesom en bedre manufakturhandler »Jamen, spidsbuer, vi har ikke rundbuer på lager, det er jo nu at man sælger spidsbuer.«

Der er oppe på tårnets øst- og vestgavle nogle dejlige blændinger, der er 7 på hver side, 7 blændinger, og de 3 midterste af dem har over blændingerne runde blændinger med afgrænset murværk omtrent som en cirkelform, og over dem er der igen spidsbuer, og de yderste blændinger er dobbelte, og der har de deres korte prydstave ned og afsluttet med spærstik. Der er 2 vinduer i tårnet, et mod vest og et mod

Helsingør Kirke. Indre set mod øst før sidste restaurering

Helsingør Kirke. Indre, set mod øst, som det ser ud i dag

syd, og de er afrundet med fladbuer, så De kan se, der er næsten alle mulige former for buer på vores kirke.

Vinduet mod vest i tårnet, det blev muret til i 1952, da vi skulle have plads til orglet derinde. Fagfolk siger, at blændingsprydelsen på vores tårn tilhører en sen helsingoransk stil. Hvor mange af os der jævnlig har ærinde på kirkegården, lægger egentlig mærke til disse meget forskellige former for buer og blændinger. Jeg kan give Dem det råd, at De betragter dem, og så går hjem og prøver at tegne dem, så skal jeg love Dem for, at De får ærinde op på kirkegården en gang eller to til, inden De får lært, hvordan blændingerne på tårnet og på ligkapellet ser ud.

På kirkens nordside udfor koret, der ligger sakristiet, det er måske også bygget omkring 1500-tallet, det er bygget af røde mursten, munkesten, men er senere bygget om og repareret, og i 1865 måtte man bygge en skalmur udenpå for at styrke murværket, og ved den lejlighed blev en nedgang til en åben begravelse under gulvet muret til. Denne åbne begravelse blev lavet af sognepræst Niels Spydstrup i begyndelsen af 1700-tallet, og den var beregnet som begravelse for ham selv og hans familie. Det fortælles, at han tog sit eget liv den dag da gravrummet var færdigt. I 1952 under kirkens restaurering blev der åbnet for rummet, der ligger et par skeletter og i hvert tilfælde nogle knogler dernede, og de blev nænsomt skubbet hen til den ene side og åbningen blev muret til igen.

Taget har rimeligvis tidligere været lavet af bly, men nu er det kun tårnet, der er blytækket. Det øvrige tag ligger med vingetegl.

Man kunne jo rejse spørgsmålet, hvem har ejet Helsing kirke. Det kan jeg ikke fuldstændig gøre rede for, men jeg vil nøjes med at oplyse at i begyndelsen af dette århundrede, da ejede Roskilde Stift kirken. Roskilde Stift ejede her på Sjælland 13 landsbykirker, de kaldes altså stiftslandsbykirker. Den ejede dem og skulle derfor også holde dem vedlige, men det var meget kummerligt med den vedligeholdelse. Det var næsten ikke til at få nogeting hverken at reparere eller nyan-skaffe. De påstod nede i stiftskontoret, at de ingen penge havde. Vi bad f.eks. engang om 4 bryllupsstole, der kunne stå oppe i koret, og vi fik så 4 sølle klapstole, som var så primitive, at man ligefrem skulle have øvelse i at sætte sig på dem. Det hændte da også engang at forloveren ikke fik sat sig rigtigt, og så vippede stolen med ham, og han trillede ned.

Kirkeværgen Jens Gram udnævnt af Roskilde Stift, var en god mand for kirken. Han interesserede sig meget for den. Han gjorde med de ringe midler, han kunne få fra Roskilde alt så godt som muligt, men han var en indflydelsesrig mand, han var formand for næsten alle de foreninger, og alt hvad der var af institutioner i Helsing dengang. Han blev forresten også i spøg kaldt for kong Jens, og han fandt på råd, han lavede små private takster for ydelser fra kirkens side. Skulle brudeparret have tændt lys, så kostede det måske 4 kr., dette at få låset kirkedøren op, det kostede 2 kr. og kirkelågen dernede, så der kunne køres derop, det var vistnok 4 eller 6 kr. Hvis unge piger skulle pynte for brudeparret, så kostede det også et beløb for at få lov til det, og på den måde fik han skrabet lidt penge sammen, så han kunne få til et par læs grus til gangene engang imellem.

I 1950 syntes myndighederne at den ordning med at de 13 kirker hørte under Roskilde Domkirke, at den havde overlevet sig selv, og så blev de givet til sognene som selvejende kirker, og vi fik altså Helsingør kirke som selvejende kirke. Så skulle der selvfølgelig også en kapital til for at kunne holde den vedlige, og vi fik enten 33 eller 38.000, jeg kan ikke rigtig huske det, til som kapital til kirken, og den kunne vi så sætte på rente til 4-5 procent, og så havde vi deraf renter til at holde kirken vedlige for. De kan nok forstå, hvordan det kom til at balancere. Der var ikke andet at gøre end at foretage en hovedrestaurering af kirken. Den trængte helt igennem til reparation og fornyelse, og så påbegyndtes en kirkerestaurering, der varede fra 1950 og til 1952.

Det var en stor omgang, alt blev gennemgået, blytaget på tårnet blev smeltet om og lagt op igen.

De 2 gammeldags tromlekakkelovne, som havde gjort fyldest før krigen og under krigen, når blot de blev passet med fyring. Det var ganske nødvendigt at kirkesangeren under sidste vers af 3. salme lige inden prædikenen gik hen og fyldte en portion koks i kakkelovnen. Så kunne de holde varmen i kirken til gudstjenesten var forbi.

Graveren måtte jo tænde op om lørdagen, og under krigen var det helt galt, da man måtte fyre med tørv, så kunne det jo ikke holde sig længere, og han har fortalt, at han tit sov deroppe om natten for at kunne fyre med nogle timers mellemrum, og under gudstjenesten måtte man også fyre et par gange med tørv. Over kakkelovnene var der jo store sorte sodsværtninger, det var ikke noget lystigt syn. Disse 2 kakkelovne blev erstattet med elektrisk varme.

Alle bænkerne blev taget ud af kirken og blev bygget om, så der blev skråt ryglæn. Bræddegulvet blev brækket op, og det viste sig til vor forbavselse, at det var halvråddent. Strøerne var fuldstændig forsvundet, og brædderne lå på det bare gulv, og halvrådne var de. Det forklarer den lidt mugne lugt, der altid fandtes i kirken. De blev altså brækket op, og jorden blev kørt ud, og der blev lavet betongulv i hele kirken.

Alteret, et træalter var blevet...

(her bliver kassetebåndet vendt)

ført ud, og det eneste træværk der var inde i kirken, det var prædikestolen, af en eller anden ufattelig grund, så måtte den ikke fjernes. Og da så murerne kørte snesevis af trillebørfulde støbecement ind og væltede ud på gulvet og støbte betongulv, så det hele sejlede af vand, så løsnedes jo listerne oppe på prædikestolens ornamenter, så der i snesevis faldt de af og blev samlet op i døbefonden, så der var altså ikke andet at gøre end til sidst, måtte den jo over hos snedkermester Harald Andersen, som reparerede den, og derfra kom prædikestolen ind på Nationalmuseet, hvor konservator Røjbæk restaurerede den ualmindelig smukt og meget diskret.

Vi havde jo mange oplevelser under denne restaurering.

Den gamle brugsuddeler Just Wøide-mann var formand for menighedsrådet og var også formand for byggeudvalget, men han blev syg midt i perioden, og så blev jeg sparket til at være hans stedfortræder, og jeg har jo ikke så få interessante oplevelser fra den tid. F.eks. havde vi et vældigt slagsmål om kirkedøren, den var meget snæver, det var næsten umuligt at få en kiste ind og ud, i hvert tilfælde kunne der ikke være nogen bærere på midten af kisten, de skulle trække om på begge

enderne af den, når de skulle have den ud igennem, og vi ville have gjort den dør bredere, men inspektøren fra Nationalmuseet fór i harnisk og gik imod den plan, for sådan var døren ikke i gamle dage, og så skulle den ikke være – den skulle være ligesom den havde været i gamle dage.

»Jamen, vi kan ikke få kisterne ind og ud«

»Ja, hvad i alverden skal kisterne ind i kirken for, de kan jo begrave dem ude fra kirkegården, det gjorde man jo i gamle dage«

Og menighedsrådet havde en diskussion med ham udenfor kirken, men dog i tilbørlig afstand fra gravene, og der gik det temmeligt varmt til. Til sidst måtte de jo gå ind på det kompromis, at hvis man kunne påvise at døren havde været bredere i ældre tid, så måtte den laves lige så bred igen.

Så havde vi jo arkitekt Hartvig Fischer til at forestå restaureringen, og ham var vi heller ikke enige med altid. Han ville f. eks. fjerne alterbilledet. Det var et maleri af Th. Wegener, og forestillede Jesus i Gethsemane Have, og det havde kostet 430 Rigsdaler, men så havde maleren også for den pris skullet selv sætte ramme om billedet. Det havde hidtil stået oppe på alteret og var så flankeret af 2 røde gardiner, et på hver side.

Arkitekten ville hverken have gardiner eller alterbillede derop mere, og vi var meget betænkelige ved den ændring. Vi var bange for at befolkningen ikke rigtig kunne godtage den, men gik også der ind på et kompromis på den måde, at midlertidigt skulle alterbilledet hænges op nede i kirken, og så skulle folk have lov til at se, hvordan det nye korparti kom til at se ud, og det gjorde vi så, men der narrede arkitekten os, hvis jeg har lov at bruge det udtryk.

Han lavede et nyt alter af sten, bygget op af skånsk sandsten, og en ny alter-skranke og et nyt knæfald, og da det var færdigt, så viste det sig at alteret var så smalt at alterbilledet ragede ud over kanterne, altså kunne det ikke anbringes deroppe, så nu satte vi så galvaniserede jern i, og det sidder for bestandig nede på kirkens væg.

Når jeg her måske har talt lidt kritisk om arkitekten, så må vi jo også tilstå, at det til tider kan være en redning og have en fagmand med i arbejdet.

Oppe ved korvæggen var der en lille revne imellem væggen og hvælvingekanten, og der bad arkitekten om at få hugget ud og se, hvordan den revne så ud, og det viste sig, da de fik hugget det indstoppede mørtel i årenes løb, fik det ud, så blev der en åbning så stor, så jeg kunne få min knyttede hånd derop.

Altså ude på kirkegården har man i århundredernes løb gravet grave for tæt til. Jordsmonnet har skubbet sig, og så har korvæggen begyndt at hælde ud ad. Altså der måtte en ordentlig afstivning til. Ude på kirkegården på tværs for blev der gravet en dyb grøft – eller hvad man skal kalde det – et par meter ned, og der blev støbt en tværmur i beton. Inde midt i koret blev der gravet tilsvarende ned og støbt en mur på et par meters dybde, og så blev der i korvæggens grund hugget 2 huller, og ind igennem disse blev der støbt 2 jernbetonbjælker, som hvilede på disse 2 mure, som jeg lige har talt om, og da de var størket og hærdede, så blev grunden gravet ud og understøbt under korvæggen. Jeg skal love for, der er nok næppe nogen anden korvæg i Danmark, der er forankret så solidt nu.

Alt træværk blev fornyet i egetræ. Vinduer og vinduesruderne blev fornyet, sådan så det blev en ualmindelig gennemgribende restaurering. Der blev lagt stengulv

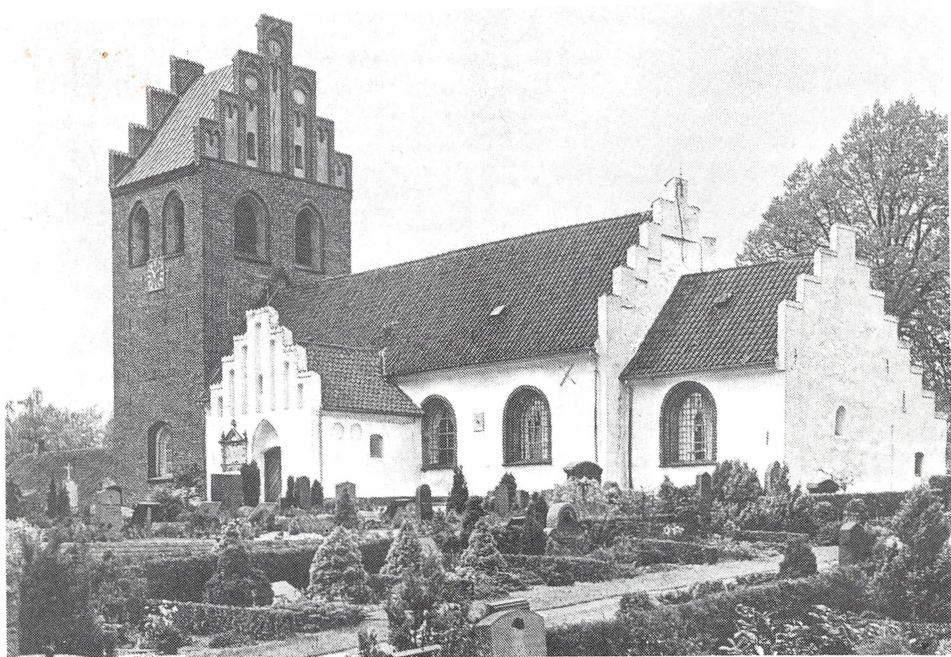
ovenpå betongulvet, og det hele kom til at fremtræde smukt og gedigent.

Der kan jo komme andre overraskelser under sådan en restaurering.

Det viste sig, at det orgel, som vi havde fået omkring 1922, det var meget medtaget. Det krævede en større reparation, og så opstod jo den ide, om vi så ikke i stedet for skulle købe et nyt orgel. Det var altså en slem bestemmelse at tage. Det nye orgel ville koste 57.000 kr., og det gav jo nogle søvnløse nætter, indtil sagen blev forelagt for menighedsrådet, og menighedsrådet gik eensstemmigt ind for at vi skulle få et nyt orgel på 10 stemmer, og det skulle anbringes nede i tårnet, og der kom et problem, da det skulle anbringes, det var umuligt at få det anbragt sådan at tårnets vestre vindue blev frit, jeg tror, at det var 8 tegninger at arkitekten og orgelbyggeren, de lavede for orglet for om muligt at frigøre det vindue. Der skulle

have været et glasmaleri i, men det måtte vi opgive, vi måtte mure vinduet til og i stedet sætte glasmaleriet oppe i det nordre vindue ved døbefonden.

Det var udført af Trock Madsen, og i sidste øjeblik kom der en ny ide, at den vinduesblænding, der var i korgavlen, og som rimeligvis eller sandsynligvis er et af de originale gamle romanske vinduer, og som nu altså var tilmuret, at det skulle frigøres, og heldigvis, så havde vi en sparekassebog, som fru arrestforvarer Mag-nussen havde givet os, der stod 1.000 kr. på den, og det skulle bruges til kirkens forskønnelse. Så fik vi der også et lille glasmaleri, forestiller duen med oliegre-nen, altså Helligåndens due kan den også symbolisere der, og hele alterpartiet kommer til at virke særdeles rent og enkelt og roligt. Det er en absolut fordel fremfor den gamle alterudsmykning.

Helsingørsk Kirke 1991

Gode Grundtvigske folk: Hænger I på endnu?

Han havde set noget i åndens verden, og derfor var der noget, han ville!

Med disse ord af kirkehistorikeren, professor Hal Koch kunne man passende karakterisere *Nikolai Frederik Severin Grundtvig* (1783-1872), som med sine mange evner, sine syner og gerninger ikke kun var en profetisk forkynder og prædikant, men også den folkelige vækker og opdrager. At skrive blot nogenlunde bredt og dækkende om ham ville kræve det første par hundrede sider, og så ville man ikke engang have kunnet medtage, hvad han har betydet i det store udland, hvor man talrige gange har kunnet høre hans navn og gerning nævnt.

Præstesønnen fra Udby ved Vordingborg indstillede sig i efteråret 1800 til studentereksamen, som dengang fandt sted på Københavns Universitet, og tre år efter bestod han den teologiske embedseksamen.

Det første han fik udgivet var en lille artikel i »Politivennen« ved årsskiftet 1804, og året efter, i marts blev han ansat som huslærer på godset Egeløkke på Langeland. Meget hurtigt forelskede han sig i fruén på godset, Constance Steensen-Leth, og nu begyndte den kamp, som skulle få den unge mand til at glemme sin kærlighed. Hjælpen hertil fandt han i den tyske romantiske filosofi og den nordiske mytologi.

I begge litterære afdelinger fandt Grundtvig den tale om modsætningen mellem kampens og disharmoniens verden på den ene side, og - som professor K. E. Bugge skriver - en evig, harmonisk verden på den anden side.

Fra sit 23. til 26. år havde den unge mand fået offentliggjort flere afhandlinger og en bog om nordisk mytologi, alt sammen vel modtaget af kritikkerne, hvorfor det kom noget på tværs af hans planer, da han i 1810 modtog en inderlig opfordring fra sin aldrende far om at lade sig ordinere som præst med henblik på at kunne blive kapellan hos faderen i Udby sogn.

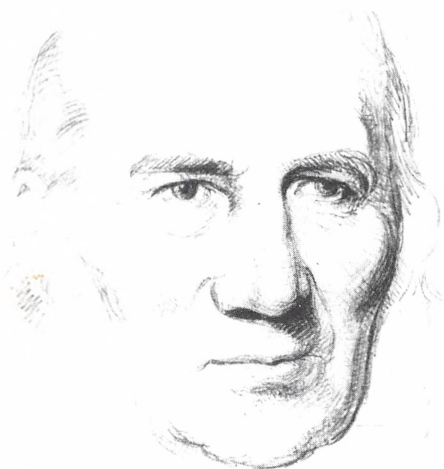
Året 1810 kender vi fra »Dejlig er den Himmel blå«, en af de første af Grundtvigs prægtige salmer, men 1810 er også året for »*Hvi (hvorfor) er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?*« - en prøveprædiken, der rystede samtiden, d.v.s. tidens fornuftsmennesker, tidsånden og hvad man har kaldt rationalismen. Allerede nu som 27-årig formåede Grundtvig at ryste gejstligheden, og først i 1811 - efter en alvorlig mental krise, kunne han tiltræde stillingen som hjælper for sin far i Udby.

Opvækkeren

Foruden gerningen som præst med bopæl i barndomshjemmet kastede Grundtvig sig over den historiske forfattervirksomhed, og i 1812 udsendte han »Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng«, en verdenshistorie-bog, som bragte hans navn ind i skolens verden, så man ikke siden har glemt det.

Præstegerningen i Udby varede to år, hvor han holdt sig til barndomshjemmets pietistiske, såkaldte bibeltro linie, men da han ikke ønskede at blive hængt ud som fanatiker, gik han nu andre veje, og i 1817 og fremefter møder vi en præst, »en ny Frederik«, som bearbejder verdenshisto-

rien med ny viden efter indgående studier: Den store Saxo-oversættelse, Snorre-oversættelsen og det angelsaksiske/engelske Bjovalfs-kvad samt hovedparten af tidsskriftet »Danne-Virke«, der foruden behandling af kendte filosofiske anliggender også beskæftigede sig med den engelske erfaringsfilosofi - senere udviklet i Grundtvigs Englandsrejser, som åbnede for nytænkning herhjemme, ja i de nordiske lande iøvrigt.

N. F. S. Grundtvig

Med halvandet års gerning som sognepræst i Præstø 1821-22 havde Grundtvig den platform, der var nødvendig for, at han nu kunne få sit ønske opfyldt om præsteembede i København - og fra oktober 1822 er han kapellan ved Vor Frelsers Kirke, »gift med kirken« som folk sagde, og med Lise Blicher, til hvem han var blevet viet fire år tidligere.

Som det vil være kendt af enhver konfirmand blev Grundtvig underkastet censur i

1826, da han i anledning af kristendommens 1000-års-komme-til-Danmark ville have afsunget den nydigtede prægtige hymne »Den signede Dag med Fryd vi ser«.

Med denne censur viste småligheden og janteloven det danske snæversind, og når vi senere kom til at skatte denne salme så højt i vort land, er det værd at vide, at kun få modige mænd dengang turde stå frem og støtte folketaleren, den folkelige vækker, opdrageren, skjalden og oplysningens mand.

Grundtvig var kongetro, men tillige en bannerfører for de folkelige frihedsrørelser, og han vidste nok, hvad han var værd:

Med trompeten for min gane,
hvad jeg skue kan og ane
højt forkynder jeg i nord,

lyder det i fortalen til »Roskilde Rim«, som han gav til bedste for landemodet i Roskilde, lige op i synet på de meget selvsikre prælater. Med en sådan kraft fremsagde han sit rim, at de brændende lys adskillige gange blev blæst ud, og kun en behjertet provst sørgede for, at der igen kom lys i lokalet.

At det ikke blev ved det selvindbilde kan vi læse i pragtdigtet »Nytårmorgen«, hvor han blankt erkender:

Da lærte jeg arme
i midvinters sval
at lys uden varme
er helvedes kval.

Anfægtelserne kom og gik hos seeren og den folkelige vækker, op-vækker! Han ville videre med sin oplysergerning, til grøde, til folkegavn... med indtrykkene fra sit barndomshjem, de bibelske fortællinger (som den gamle Magdalene, stuepige i Udby Præstegård havde læst ind i ham), suppleret med folkeeventyr, sagn og ord-sprog, der var stærkt medvirkende til, at

Marianne og Bent Boisen

Grundtvigs sprogtoner er blevet kaldt særlig dansk! F. eks. »Den endnu ej har levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær«. Her er rod og stemme, så vi siger med.

Fædreland, modersmål

Grundtvig har indlagt sig fortjeneste langt ind i det næste årtusind som dyrker af modersmålet, fædrenes sprog, der har sin egen klang og farve; det er ophøjet, men også almuesproget betjener han sig af, og han behersker samtlige registre i sproget:

De snekker de mødtes
i kvæld på hav
og luften begyndte at gløde...

fædrelandet er i fare, og Willemoes der træder til, men også poesien, som vi synes er smukkeste i

Kommer hid
I piger små...

ledsaget af

Det var en sommermorgen,
hvor krigens forfærdelighed ryster os i de enkelte linier

og alle fuglerøster
i struben kvaltes de...

mundende ud i

Guds Fred med vore døde
i Danmarks rosegård
Guds Fred med dem,
der bløde
af dybe hjertesår.

Så sandt som »Modersnavn er en himmelsk lyd« lyder budskabet til os i »Påskeblomst, hvad vil du her«, »Vidunderligst af alt på jord«, »O Kristelighed«, »Kirken den er et gammelt hus«, »Jeg ved et lille Himmerig«, »Der stander et hus i vort høje Nord«, »I al sin glans nu stråler solen«, »Vær velkommen, Herrens år«, »Det kimer nu til julefest« - og hundredvis af andre, som vil være vor nationale, kulturelle, folkeligt/kristelige salmeskat, ledsaget af Folkehøjskolens Sangbog, som bør være at finde i hvert eneste danske hjem.

Det folkelige, det kirkelige, det kristelige som sande værdier for mennesker er herhjemme blevet varetaget mange steder,

men fremfor noget i Vartov menighed i København, hvor Grundtvig var præst fra 1839 til 1872, hvor han den 1. september prædikede sidste gang dagen før sin død. 43 år som præst samme sted.

Med venner i lys vi tale

Grundtvig har sunget både for folket, skolen og kirken. Hvad han har betydet for skolen, folkeskolen og højskolen, kan ikke opregnes i få linier, men den gamle almueskole havde han, som det fremgår af »Statsmæssig Oplysning«, ikke meget til overs for. Men den dom, han her fælder over almueskolen, og som rammer skoleloven af 1814, skal ses i sammenhæng med, at den *folkelige oplysning* virkelig

Tyske flyvemaskiner på vej til Norge 9. april 1940

havde trange kår. I dag, med aviser, radio, TV, er det let at være bagklog, også når Grundtvig siger: »Man kan undervise i kristendom, men ikke i tro«.

Han ville, at vi skulle skille os af med tvangen, prøverne, de hæslige examinere, og tage vare på den almindelige oplysning »også for unge mænd og kvinder«, så det kunne lyde:

Med venner
i lys vi tale...

og folket kunne få oplevelsen af, at det var et FOLK. Det levende ord måtte være løftestangen; ikke de triste belæring, men foredrag og samtaler, som kunne binde os sammen, som vi oplevede det under besættelsen, når vi sang:

Sødt i lyst
og sødt i nød,
sødt i eftermælet.

Præsten, salmedigteren, skjalden, historikeren, skolemanden, oplysnings-væk-

keren, politikeren... kald ham det hele. Ørsted, H. C. Andersen og Søren Kierkegaard m. fl. kunne ikke goutere Nikolai Frederik Severin Grundtvig, der med sit urolige sjælelige kompas var vanskelig at indpasse i nogen acceptabel sammenhæng.

Men vi andre har kunnet »nøjes« med ham, fordi der i Grundtvig og hans liv og gerning er så mange kvaliteter, at vi ikke kunne forestille os dette at være dansk uden at have Grundtvig.

Om de såkaldte grundtvigianere har forstået manden bag navnet må hver enkelt stå inde for. Vi har i al fald noget at give videre til vore børn, og det skal snart være, kære venner! ellers... Sig dét, der er nødvendigt!

Til Kirkeligt Samfund i Helsingør: Glædeligt Tillykke med de 70 år og fremtiden.

Marianne og Bent Boisen

I 1990 gik Kirkeligt Samfunds 3. dages bustur til Silkeborg

Tordenregn

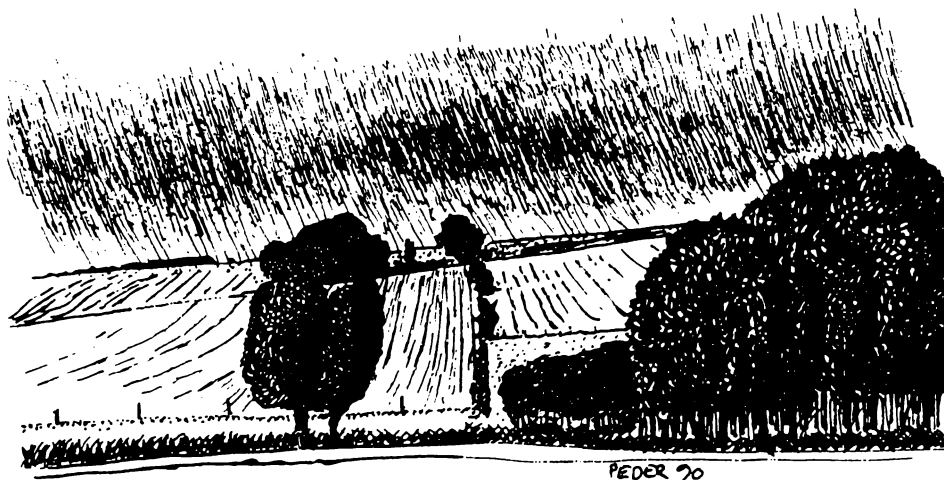
Det er igen et bygevejr,
de sorte tordenskyer
udløser sig snart her, snart dér
til sorg i kystens byer,
hvor alle venter på den sol,
som helt har svigtet egnen,
mens bonden græder for sit korn,
der tromles ned af regnen.

Han bygmark stod så rank og flot
og bølged' blidt for vinden,
han tænkte, den vil folde godt
og strøg sig over kinden,
og for sit indre blik han så
den gyldne strøm i sækken,
men tordenbyens tunge plask
forstyrred' tankerækken.

I aften skal til staden hen
den unge frøken Hansen
tillige med sin ditto ven
afsted til sommerdansen,
og kjolen den er ganske ny
og klæder hende dejligt,
så man forstår, at tordenregn
er yderst ubejligt.

Der er et gammelt ord blandt os
- just drages det i minde,
at selv om byger bryder los,
vil solen atter skinne.
Så må vi vel os trøste ved,
at regnen magten mister
til fryd for »Peter Edderkop«
samt landmænd og turister.

Gerda Meyhoff

PETER 70

Efter en våd høst

Det er mørkt derude,
regnen slår mod dør og rude,
vinden hårdt mod huset går.
Men herinde i vor stue
er der godt, og ovens lue
blusser, når den næring får.

Det er rart herinde,
her er læ for onde vinde,
godt og lunt i hver en krog.
Æbleskålen herligt frister,
drengen mange til sig lister,
nu det syvende han tog.

Husets datter liden
ferm og flittig nytter tiden,
strikker på en strømpesok.
Hælens lukning volder kvaler,
ivrigt hun i garnet haler,
og får så af fliden nok.

Far med blyant tegner,
skriver nøje ned og regner,
laver status nok en gang.
Høstens fold blev alt for magre,
borte er de drømme, fagre
som blev skabt ved lærkesang.

Det er mørkt derude
regnen pisker mod vor rude,
tidligt blev det efterår,
og af markens gyldne grøde
blev for meget fugles føde
- sådan er en bondes kår.

Gerda Meyhoff

Edith og Svend Dræby

Frede Baun ved jubilæumsfesten 1981

Bestyrelsen 1991

*Svend Svendsen, Lise Nielsen, Valby, Inger Troelsen, Helga Petersen,
Villy Larsen, Kirsten Andersen, Lise Nielsen, Helsingø.*

KIRKELIGT SAMFUND, Helsingø

Kasserer: Lise Nielsen, tlf. 48 79 50 33.

Formand: Villy Larsen, tlf. 48 79 46 54.

**„DET VAR DE DANSKE
SKJALDE, DER SANG“**